

Poziom kształcenia (podkreślić): szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna.

Klasa: I

Program nauczania: M. Chen-Winławska, K. Polacka, J. Rulka, *Program nauczania w klasie I – III. Gimnazjum. Historia*, [M. Rożak] Gdańsk 1999, DKW-4014-189/99.

Temat lekcji:

Nowe państwa w Europie Środkowo-Wschodniej od IX do XI wieku.

Cele ogólne:

1. Poznawcze:
  - zapoznanie ucznia z przyczynami i przebiegiem misji wielkomorawskiej.
  - zaznajomienie ucznia z pojęciami: głągolica, cyrylica.
2. Kształcące:
  - doskonalenie umiejętności odczytywania informacji zakodowanej z mapy.
  - rozwijanie umiejętności myślenia w kategoriach przyczynowo-skutkowych.
3. Wychowawcze:
  - uświadomienie uczniom roli pisma w kształtowaniu się państwowości.

Cele operacyjne:

I. Wiadomości:

- A. Zapamiętanie wiadomości:
  - uczeń zna najważniejsze daty: 863 r., 988 r., 1014 r.
  - uczeń zna terminy związane z tematem: głągolica, cyrylica, plemię, drużyna, opole, grupa językowa, prawosławie, car, patriarcha, misjonarz, Słowianie, Słowiańszczyzna, liturgia słowiańska.
  - uczeń potrafi wyliczyć pierwsze państwa słowiańskie: państwo Samona, Państwo wielkomorawskie, Ruś Kijowska, Bułgaria.
  - uczeń pamięta postaci związane ze Słowiańszczyzną: Cyryl (Konstantyn), Metody, Rościsław, Samon, Bazyli II Bułgarobójca, Włodzimierz Wielki, Jarosław Mądry.
- B. Zrozumienie wiadomości:
  - uczeń potrafi wyjaśnić jak funkcjonowało społeczeństwo słowiańskie.
  - uczeń potrafi połączyć datę misji wielkomorawskiej z procesem chrystianizacji wśród Słowian.
  - uczeń podaje przykłady plemion zaliczanych do poszczególnych grup językowych
  - uczeń poprawnie definiuje wyżej wymienione pojęcia.

II. Umiejętności:

C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych:

- uczeń potrafi wyjaśnić znaczenie misji wielkomorawskiej.
- uczeń dostrzega związki między misją wielkomorawską a procesem chrystianizacji wśród Słowian.
- uczeń potrafi przenieść informacje z mapy ściennej na mapę konturową.
- uczeń potrafi zanalizować tekst źródłowy.

D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych, nowych:

- uczeń potrafi ocenić następstwa misji wielkomorawskiej dla rozwoju państw słowiańskich.
- uczeń charakteryzuje społeczeństwo słowiańskie na podstawie tekstu źródłowego
- uczeń potrafi sformułować odpowiedź ustną i pisemną na temat osiedlania się Słowian w Europie Środkowo – Wschodniej.

Środki dydaktyczne:

1. Podręcznik: D. Musiał, K. Polacka, St. Roszak, *Historia. Podręcznik dla klasy I gimnazjum*, [M. Rożak] Gdańsk 1999, s. 92-96.
2. Ćwiczenia: D. Musiał, K. Polacka, St. Roszak, *Historia. Zeszyt ćwiczeń dla I klasy gimnazjum*, [M. Rożak] Gdańsk 1999, s. 49 – 50.
3. Mapa ścienna: „*Słowianie w IX wieku*”.
4. *Atlas Historyczny. Gimnazjum*, pod red. Z. Piłata, [Demart] Warszawa 1999 (mapa *Europa słowiańska* s. 23).
5. Mapa konturowa (dostarczona przez nauczyciela)
6. Tekst źródłowy: *Relacja kronikarza niemieckiego Thietmara o wierzeniach pogańskich Słowian, Historia w tekstach źródłowych*, oprac. K. Juszczak, T. Maresz, Rzeszów 1999, s. 81.
7. Tekst źródłowy: *Relacja Prokopiusz z Cezarei o wierzeniach Słowian, Słowiańszczyzna pierwotna. Wybór tekstów*, oprac. G. Labuda, Warszawa 1954, s. 78.
8. Tekst źródłowy: *Fragment Żywotu obszernego św. Konstantyna, Żywoty Konstantyna i Metodego (obszerne)*, oprac. T. Lehr – Splawiński, Poznań 1959, s. 69 – 71.
9. Ilustracje przedstawiające Świętych Braci (dostarczone przez nauczyciela).

Metody:

1. Oparte na obserwacji:

- uczniowie pracują z mapą konturową, zamieszczoną w atlasie oraz ścienną.
- analizują ilustracje dostarczone przez nauczyciela.

2. Słowne:

- praca pod kierunkiem nauczyciela z wykorzystaniem podręcznika.
- praca z tekstem źródłowym..
- praca w grupach.
- pogadanka.
- dyskusja.

TOK LEKCJI

Ogniwa lekcji (czas w minutach)	Treści merytoryczne	Czynności N/U	Kształtowane umiejętności uczniów
I. Czynność organizacyjno-porządkowa (2')		<ul style="list-style-type: none"> - Przywitanie z klasą - Uspokojenie klasy - Sprawdzenie listy obecności 	Umiejętność: właściwego zachowania się na początku zajęć i poprawnego wykonywania poleceń nauczyciela.
II. Rekapitulacja wtórna (5')	<p>Przypomnienie wiadomości na temat Cesarstwa bizantyńskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> - podboje Justyniana Wielkiego - Kodeks Justyniana - wygląd Konstantynopola - mozaiki, ikony, ogień grecki 	<p>N: Pogadanka</p> <p>U: O czym mówiliśmy na ostatniej lekcji?</p> <p>U: Z jakimi pojęciami kojarzy wam się Bizancjum?</p> <p>U: Przypomnijcie najważniejsze osiągnięcia Bizantyńczyków.</p>	Umiejętność: zwięzłego, trafnego i syntetycznego formułowania odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytania.
III. Ogniwo wiążące (3')	Wprowadzenie do nowego tematu.	<p>N: Na ostatniej lekcji mówiliśmy o Cesarstwie Bizantyńskim, m.in. o kierunkach podbojów, które to państwo prowadziło. Jednym z obszarów zainteresowań Bizantyńczyków była Europa Środkowo – Wschodnia i plemiona ją zamieszkujące, wobec czego tematem dzisiejszej lekcji będą: Nowe państwa w Europie Środkowo – Wschodniej od IX od XI wieku.</p> <p>U: Proszę dyżurnego o zapisanie tematu dzisiejszej lekcji.</p>	
IV. Tok lekcji właściwej (26')	<p>I. (9') Grupy językowe Słowian:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Słowianie Zachodni - Słowianie Wschodni - Słowianie Południowi <p>Wprowadzenie terminu Słowiańszczyzna, a także pojęcia plemię</p> <p>Wymienienie</p>	<p>N: Opowiadanie</p> <p>N: Praca z mapą zamieszczoną w atlasie [mapa <i>Europa słowiańska</i> s. 23]</p> <p>U: Bardzo proszę o zlokalizowanie na mapie w atlasie historycznym na stronie 23 grodów słowiańskich i obszarów, które były</p>	Umiejętności: <ul style="list-style-type: none"> - pracy z mapą ścienną, mapą w atlasie historycznym, mapą konturową,

	III. Zagadnienie	<p>i Antów).</p> <p>Komu i w jaki sposób Słowianie w relacji Prokopiusza z Cezarei oddawali cześć?</p> <p>Zadanie 2.</p> <p>Porównaj ilustracje na których są przedstawieni Św. Cyryl i Św. Metody?</p> <p>Jakie elementy liturgii słowiańskiej można dostrzec na ilustracjach?</p> <p>Czas na przygotowanie 7 min.</p> <p>Grupa III</p> <p>Zadanie 1.</p> <p>Opis jakiego wydarzenia został przedstawiony w cytowanym fragmencie tekstu źródłowego? Z jakimi problemami borykają się Święci Bracia?</p> <p>Zadanie 2.</p> <p>Porównaj ilustracje na których są przedstawieni Św. Cyryl i Św. Metody?</p> <p>Jakie elementy liturgii słowiańskiej można dostrzec na ilustracjach?</p> <p>Czas na przygotowanie 7 min.</p>	
V. Rekapitulacja pierwotna (4')	Przypomnienie pojęć i dat wprowadzonych na lekcji oraz zasięgu terytorialnego poszczególnych grup językowych Słowian.	<p>N: Pogadanka</p> <p>U: Jakie znasz grupy językowe Słowian? Wymień.</p> <p>U: Kim byli Cyryl i Metody?</p> <p>U: Powiedz jaki mieli wkład w rozwój cywilizacji.</p> <p>U: Jakie były najstarsze państwa słowiańskie?</p> <p>U: Jak nazywali się ich władcy?</p>	
VI. Kontrola i ocena (2')		Uczniowie wskazują nauczycielowi kto według nich zasłużył na plusa za aktywny udział w lekcji.	Umiejętność oceny pracy i aktywności własnej oraz kolegów.
VII. Praca domowa (3')		<p>Nauczyciel zadaje pracę domową:</p> <p>1. Napisz wypracowanie na temat działalności Cyryla i Metodego oraz znaczenia misji wielkomorawskiej (2 strony formatu A/4)</p> <p>2. Wykonaj ćw. 2 ze str. 49.</p>	

Grupa I

Zadanie 1.

Co w urzędzeniu świątyni pogańskiej wywarło na niemieckim kronikarzu Thietmarze największe wrażenie?

Korzystając z relacji Thietmara proszę powiedzieć jak nazywał się bóg otaczany wyjątkową czcią przez Słowian?

Zadanie 2.

Porównaj ilustracje na których są przedstawieni Św. Cyryl i Św. Metody?

Jakie elementy liturgii słowiańskiej można dostrzec na ilustracjach?

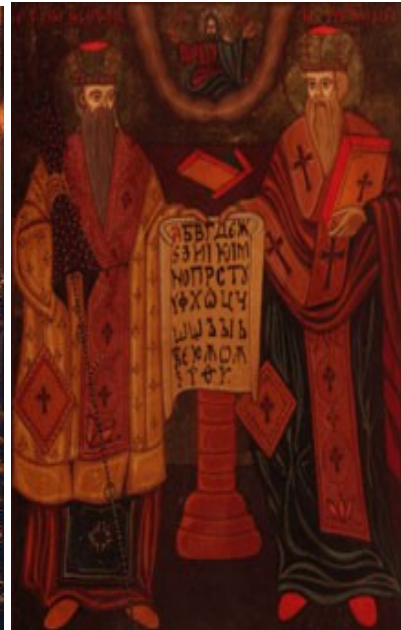
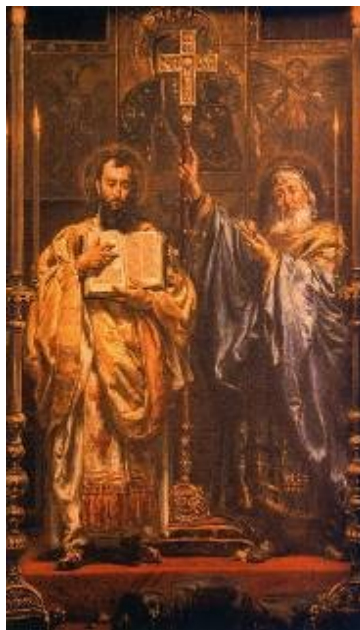
Czas na odpowiedź na oba zadania 7 min.

Zadanie 1.

Relacja kronikarza niemieckiego Thietmara o wierzeniach pogańskich Słowian

„Jest w kraju Rederów pewien gród o trójkątnym kształcie i trzech bramach doń wiodących, zwany Radogoszcz, który otacza ze wszą wielka puszcza, ręką tubylców nie tknięta i jak świętość czczona. Dwie bramy do tego grodu stoją otworem dla wszystkich wchodzących, trzecia od strony wschodniej, jest najmniejsza i wychodzi na ścieżkę, która prowadzi do położonego obok i strasznie wyglądającego jeziora. W ogrodzie znajduje się tylko jedna świątynia, zbudowana misternie z drzewa i spoczywająca na fundamencie z rogów dzikich zwierząt. Jej ściany zewnętrzne zdobią różne wizerunki bogów i bogiń – jak można zauważyć, patrząc z bliska – w przedziwny rzeźbiony sposób, wewnątrz stoją bogowie zrobieni ludzką ręką, w straszliwych hełmach i pancerzach, każdy z wyrytym od spodu imieniem. Pierwszy z nich nazywa się Swarozyc i szczególnej doznaje czci u wszystkich pogan. Znajdują się tam też sztandary, których nigdzie stąd nie zabierają, chyba, że są potrzebne na wyprawę wojenną i wówczas niosą je piesi wojownicy. Dla strzeżenia tego wszystkiego z należytą pieczołowitością ustanowili tubylcy osobnych kapłanów. Kiedy zbierają się tutaj, by składać bożkom ofiary lub gniew ich przebłagać, kapłani jedynie mają prawo siedzieć, podczas gdy inni stoją”.

Zadanie 2.

Grupa II

Zadanie 1.

Na podstawie relacji Prokopiusza z Cezarei opisz jak funkcjonowało społeczeństwo pierwszych Słowian (Sklawinów i Antów).

Komu i w jaki sposób Słowianie w relacji Prokopiusza z Cezarei oddawali cześć?

Zadanie 2.

Porównaj ilustracje na których są przedstawieni Św. Cyryl i Św. Metody?

Jakie elementy liturgii słowiańskiej można dostrzec na ilustracjach?

Czas na przygotowanie 7 min.

Zadanie 1.

Relacja Prokopiusz z Cezarei o wierzeniach Słowian

„Sklawinowie i Antowie nie podlegają władzy jednego człowieka, lecz od dawna żyją w ludowładztwie i dlatego wszystkie pomyślne i niepomyślne sprawy załatwiane bywają na ogólnym zgromadzeniu. A także co się tyczy innych szczegółów, te same mają, krótko mówiąc urzędnia i obyczaje jedni i drudzy (...). Uważają bowiem, że jeden tylko bóg, twórca błyskawicy, jest panem całego świata i składają mu w ofierze woły i wszystkie inne zwierzęta (...). Oddają ponadto cześć rzekom, nimfom i innym jakimś duchom i składają im wszystkim ofiary, a czasie tych ofiar czynią wróżby.”

Zadanie 2.

Grupa III

Zadanie 1.

Opis jakiego wydarzenia został przedstawiony w cytowanym fragmencie tekstu źródłowego?
Z jakimi problemami borykają się Święci Bracia?

Zadanie 2.

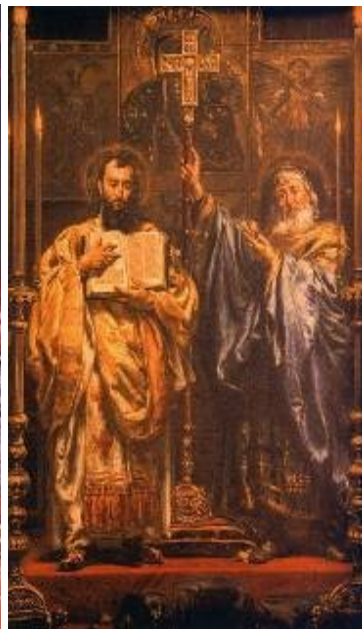
Porównaj ilustracje na których są przedstawieni Św. Cyryl i Św. Metodyj?
Jakie elementy liturgii słowiańskiej można dostrzec na ilustracjach?
Czas na przygotowanie 7 min.

Zadanie 1

Fragment Żywota obszernego św. Konstantyna

"(...) przeklęty diabeł, nie mógł znieść tego dobra, ale wszedłszy w naczynia swoje zaczął podburzać wielu, mówiąc: Nie jest ku chwale Bożej; gdyby się to bowiem Bogu podobało to czyż nie mógł sprawić, żeby ci (Morawianie) od początku sławili go pisząc swoje księgi (własnymi) literami? ale on wybrał tylko 3 języki, hebrajski, grecki i łaciński, którymi godzi się chwałę Boga oddawać. Ci zaś, co tak mówili, byli to duchowni łacińscy, archiprezbiterzy, prezbiterzy i uczniowie. Ścierając się z nimi (..) zwyciężył ich słowami Pisma, nazywając ich "trójjęzycznymi" i Pilacjanami (...). I nie tylko to jedno (Konstantynowi) zarzucali, ale uczyli także wielu innych bezceństw, głosząc, że pod ziemią żyją ludzie wielkogłowi, że każdy płaz jest tworem diabelskim i że, jeśli ktoś zabije węża, będzie mu odpuszczone 7 grzechów, a jeśli zabije człowieka, to niechaj pije przez 3 miesiące z naczynia drewnianego, szklanego nie tykając. Nie zabraniali też składania ofiar wg dawnych zwyczajów ani zawierania małżeństw bezecnych. Wszystko to zaś jak ciernie wyciąwszy ogniem słów wypalił (Konstantyn)."

Zadanie 2.

Załącznik I

Mapa konturowa – Słowiańszczyzna

